



ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved



ภาคผนวก ก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แนวทางการสนทนากลุ่ม

ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทาง วัตถุประสงค์ ประเด็นการสนทนา และวิธีการดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลในกลุ่มเป้าหมาย ตามรายละเอียดดังนี้

ก. วัตถุประสงค์

1. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ ของชุมชน เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลกระทบต่อระบบวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้
2. เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านระบบวัฒนธรรมชุมชน อันได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิต ระบบความคิด ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน
3. เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม และความคงอยู่ของวัฒนธรรมไทลื้อ

ข. ประเด็นการสนทนา

1. สภาพพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ลักษณะทางสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมาของชุมชน
2. สภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน
3. สภาพพื้นฐานทางวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้
4. ความเชื่อที่มีต่อบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และความเชื่ออื่น ๆ ที่เป็นไปในเชิงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้
5. พิธีกรรมและประเพณี ที่แสดงออกถึงความเชื่อในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
6. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ประเพณี และการดำเนินชีวิตของคนไทลื้อ
7. รูปแบบการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อ
8. รูปแบบการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้

ค. วิธีดำเนินการ

ขั้นเตรียมการ

1. จัดเตรียมประเด็นคำถาม เนื้อหา

2. จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ ได้แก่ เทปบันทึกเสียง กระดาษบันทึก
3. ประธานผู้นำท้องถิ่น
4. นัคหมายกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนดำเนินการ

1. จัดเตรียมสถานที่
2. จัดลงทะเบียน
3. แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินการ
4. ผู้ร่วมสนทนาแนะนำตัวเอง เพื่อสร้างความคุ้นเคย
5. เปิดประเด็นการสนทนาตามข้อประเด็นการสนทนา
ผู้ทำการสนทนา นายเกษมศักดิ์ อุ้นบ้าน
ผู้จัดบันทึกการสนทนา นายเกียรติ จันทฤกษ์
ผู้บริการทั่วไป นางสาวพิชชา พานิช

ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ถอดข้อความจากแผ่นบันทึก
2. เรียบเรียงข้อมูลจากการบันทึกข้อมูล
3. รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ง. กลุ่มเป้าหมาย

ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน จำนวน 59 คน

จ. สถานที่

1. ห้องประชุมที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านงอบ
2. วัดศรีดอนชัย ตำบลงอบ
3. หอประชุมบ้านทุ่งสูง ตำบลงอบ

ฉ. ระยะเวลาดำเนินการ

ครั้งที่ 1 ห้องประชุมที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลงอบ

ครั้งที่ 2 วัดศรีดอนชัย ตำบลงอบ

ครั้งที่ 3 หอประชุมบ้านทุ่งสูง ตำบลงอบ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา

เวทีเสวนาการสืบสานวัฒนธรรมการจัดการทรัพยากรในชุมชนไทลื้อบ้านงอบ อำเภอ
ทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ดังนี้
ครั้งที่ 1 วันที่ 18 มกราคม 2545 สถานที่ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลงอบ

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ชื่อบ้าน	สถานภาพทางสังคม
1.	นายอร่าม อรุณานันท์	บ้านงอบเหนือ	ประธาน อบต. งอบ
2.	นายสม เทพจันตา	บ้านงอบเหนือ	กำนันตำบลงอบ
3.	นายพงษ์ศักดิ์ อินทะรังษี	บ้านงอบเหนือ	อดีตประธาน อบต. งอบ
4.	นายวิฑูรย์ อินยา	บ้านงอบเหนือ	ข้าราชการบำนาญ
5.	นางศรีแพร อินยา	บ้านงอบเหนือ	ข้าราชการบำนาญ
6.	นางสายสนม อินทะรังษี	บ้านงอบเหนือ	ผู้ใหญ่บ้านงอบเหนือ
7.	นายเฉลียว วันชนะ	บ้านงอบเหนือ	ประธานสภา อบต. งอบ
8.	นายบุญสวย อินทะรังษี	บ้านงอบศาลา	อดีตกำนันตำบลงอบ
9.	นายเปลียน เทพจันตา	บ้านงอบศาลา	ข้าวจ้าเจ้าพ่อบ้านอิง
10.	นายมา อินทะรังษี	บ้านงอบศาลา	
11.	นายอินต๊ะ วันชนะ	บ้านงอบศาลา	ข้าวจ้าเจ้าขาพญาจุมปู
12.	นางพันธ์ ราชเสน	บ้านงอบศาลา	หมอผีหมอนึ่งหรือปู่ด้านางคำ
13.	นายอินสม อินทะรังษี	บ้านงอบศาลา	
14.	นายนวล เทพจันตา	บ้านงอบศาลา	
15.	นางเกษิ สิริยศ	บ้านงอบศาลา	
16.	นายจำลอง อินทะรังษี	บ้านงอบศาลา	
17.	นายประเดช คำรังษี	บ้านงอบเหนือ	
18.	นายเลื่อน คำรังษี	บ้านงอบเหนือ	
19.	นายชายแก้ว อินทะรังษี	บ้านงอบเหนือ	
20.	พ่อใหม่ คำรังษี	บ้านงอบเหนือ	
21.	นางบัวหลี่ สุขสันต์	บ้านงอบเหนือ	
22.	นายสุรินทร์ คำรังษี	บ้านงอบเหนือ	อาจารย์วัดศรีคอนชัยงอบ
23.	นายประภาส อินทะรังษี	บ้านงอบเหนือ	คณะกรรมการหมู่บ้าน

ครั้งที่ 2 วันที่ 22 มกราคม 2545 สถานที่ วัดศรีดอนไชย ตำบลงอบ

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ชื่อบ้าน	สถานภาพทางสังคม
1.	พระอธิการอุดม อาสโก	วัดศรีดอนชัยงอบ	เจ้าอาวาสวัดศรีดอนชัยงอบ
2.	นายสุรินทร์ อินทะรังษี	บ้านงอบใต้	แพทย์ประจำตำบลงอบ
3.	นายฤทธิ อินทะรังษี	บ้านงอบใต้	ผู้ใหญ่บ้านงอบใต้
4.	นายจันตา อินทะรังษี	บ้านงอบกลาง	ผู้ใหญ่บ้านงอบกลาง
5.	นายสรรค์ศักดิ์ อินทะรังษี	บ้านใต้ร่มโพธิ์ทอง	ผู้ใหญ่บ้านใต้ร่มโพธิ์ทอง
6.	นายสัมพันธ์ ร่อนทอง	บ้านงอบใต้	
7.	นายอินเมือง อินทะรังษี	บ้านงอบใต้	
8.	นายชาย อินทะรังษี	บ้านงอบใต้	
9.	นางโนจา อินทะรังษี	บ้านงอบใต้	
10.	นายสังข์ทอง เทพจันตา	บ้านงอบใต้	
11.	นายประเสริฐ คำรัมย์	บ้านงอบกลาง	อาจารย์วัดศรีดอนชัย
12.	นายดา อินทะรังษี	บ้านงอบกลาง	
13.	นางพรมมี อินทะรังษี	บ้านงอบกลาง	
14.	นายใจ เทพจันตา	บ้านงอบกลาง	
15.	นายศรีวัย เทพจันตา	บ้านงอบกลาง	
16.	นายบุญรัตน์ ละม่อน	บ้านงอบกลาง	
17.	นายจุ่ม อินทะรังษี	บ้านงอบกลาง	พ่อหม้อ
18.	นางจันทร์ศรี คำรัมย์	บ้านงอบกลาง	หมอดู
19.	นายจันทร์ เทพจันตา	บ้านงอบกลาง	
20.	นายสนอม อินทะรังษี	บ้านใต้ร่มโพธิ์ทอง	อาจารย์วัด
21.	นายเจริญ อินทะรังษี	บ้านใต้ร่มโพธิ์ทอง	
22.	นายเฉลิม ร่อนทอง	บ้านใต้ร่มโพธิ์ทอง	ประธานชมรมผู้สูงอายุ
23.	นายศรีทอง อินทะรังษี	บ้านใต้ร่มโพธิ์ทอง	อาจารย์สุ่งวิญ
24.	นายสมพงษ์ อินทะรังษี	บ้านงอบใต้	

ครั้งที่ 3 วันที่ 28 มกราคม 2545 สถานที่ หอประชุมหมู่บ้านทุ่งสุน ตำบลงอบ

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ชื่อบ้าน	สถานภาพทางสังคม
1.	นายถนอม เทพจันตา	บ้านทุ่งสุน	ผู้ใหญ่บ้านบ้านทุ่งสุน
2.	นายธรรมสอน อินยา	บ้านทุ่งสุน	ข้าราชการบำนาญ
3.	นายหวัน เทพจันตา	บ้านทุ่งสุน	อาจารย์สุขวิทย์
4.	นายแก่น สิทธิยศ	บ้านทุ่งสุน	
5.	นางสายใจ เทพจันตา	บ้านทุ่งสุน	
6.	นางศรีนา เชื้อตระกูล	บ้านทุ่งสุน	
7.	นางสาวศรีวิไลย์ คำรัมย์	บ้านทุ่งสุน	ประธานกลุ่มสตรีทอผ้า
8.	นายบุญยก เทพจันตา	บ้านทุ่งสุน	อาจารย์วัด
9.	นายอินแก้ว เทพจันตา	บ้านทุ่งสุน	
10.	นางคำพันธ์ เทพจันตา	บ้านทุ่งสุน	
11.	นายพรม คำรัมย์	บ้านทุ่งสุน	
12.	นางคำเอื้อย คำรัมย์	บ้านทุ่งสุน	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved



ภาคผนวก ข

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved



หน่อพันธุ์ไผ่รวกอายุ 1 ปี เพื่อเตรียมปลูกในพื้นที่ป่าชุมชนของบ้านออบกลางหมู่ 9 (ความยาว
ท่อนพันธุ์เฉลี่ย 2.00 เมตร)



กล้าไม้ที่งอกขึ้นภายใต้ต้นไผ่และรอกการเจริญเติบโตสูงขึ้นจนพ้นต้นไผ่และเมื่อแก่ถึงก้านใบ
ปกคลุมไผ่จนไม่ได้รับแสงแดด ไผ่ไผ่พื้นที่นั้นก็จะตายไปหมดเป็นระบบหมุนเวียนของสังคมพืช
โดยไผ่จะเป็นพืชหลักในฐานะเป็นพืชเบิกนำ



ชาวบ้านงอบกลางหมู่ 9 ได้พร้อมใจกันร่วมกันปลูกสร้างสวนไผ่รวมในพื้นที่ป่าชุมชนของตนเอง
ในพื้นที่กว่า 10 ไร่ เพื่อเป็นไม้ใช้สอยทั่วไปของหมู่บ้านและชุมชน



ชาวบ้านงอบกลางหมู่ 9 ตำบลงอบ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ได้ร่วมกันปลูก เมื่อเดือนเมษายน
พ.ศ. 2545



สวนไผ่รวกที่ปลูกสร้างขึ้นอายุประมาณ 3 - 4 ปี ของชุมชนบ้านงอบใต้หมู่ 8 ตำบลงอบ



ผลิตภัณฑ์จักสานจากไม้ไผ่ในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนไทลื้อบ้านงอบที่ยังนิยมใช้กระติบข้าวจากไม้ไผ่สานมากกว่าพลาสติก



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

“ไผ่” พืชเบิกนำในระบบนิเวศ

สังคมป่าประเทศไทยแบ่งตามลักษณะทางสรีระที่เห็นได้ภายนอกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ป่าดงดิบ (evergreen forest) และป่าผลัดใบ (deciduous forest) การแบ่งเช่นนี้ถือเอาลักษณะของไม้ส่วนใหญ่ในสังคมเป็นหลัก ฉะนั้นจึงอาจพบไม้ผลัดใบในป่าไม่ผลัดใบในป่าผลัดใบบ้างเป็นส่วนน้อย ไม้บางชนิดเป็นได้ทั้งไม้ผลัดใบและผลัดใบขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่น การแบ่งแยกป่าในระดับย่อยลงไปกระทำกันในหลายระบบตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่และแนวคิดของผู้จัดแบ่ง Holdridge et al (1971) กล่าวว่ายังไม่มียระบบใดที่เหมาะสมตามแนวทางนิเวศวิทยาที่จะใช้แบ่งสังคมพืชของเมืองไทย (อุทิส กุญชรินทร์, 2541: 440 - 441)

ป่าแบบต่างๆ ในภาคเหนือ

ป่าที่ระดับต่ำ (Lowland Forest) (> 800 เมตร)

พื้นที่ชื้น (ป่าดิบชื้น)

พื้นที่ชื้นอยู่ในระดับต่ำลุ่ม จะเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดในภาคเหนือของประเทศไทย พันธุ์ไม้ในชั้นเรือนยอดมีความหลากหลายมาก ไม่มีไม้ชนิดใดที่ชัดเจนว่าเป็นไม้เด่น ไม้ที่พบ กางเขินยอด ทองหลวง ยางนา ปอ ลำพูนป่า มะไฟ ดีหมี เลือดควาย และพวกปาล์มอีกหลายชนิด ไผ่ต่างๆ จะพบน้อยลง

พื้นที่ที่มีความชื้นระดับปานกลาง (ป่าผลัดใบ/ไผ่)

พื้นที่ห่างไกลจากลำห้วยหรือห่างจากแหล่งน้ำใต้ดิน โครงสร้างของป่าจะเปลี่ยนอย่างฉับพลัน เพราะพืชจะต้องปรับตัวให้เข้ากับฤดูกาลที่ขาดแคลนน้ำ โครงสร้างของป่าชนิดนี้ดูงดงาม เช่นเดียวกับป่าดิบ มีไม้สูงเด่น ไม้ชั้นกลางน้อยกว่า สัดส่วนของไม้ผลัดใบมีน้อย ส่วนใหญ่ของไม้ต้นเป็นไม้ผลัดใบหรืออย่างน้อยผลัดใบบางส่วนในช่วงฤดูแล้ง แหล่งของป่าชนิดนี้ส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีไม้ “ไผ่” เป็นองค์ประกอบสำคัญด้วย และนับวันไม้ไผ่จะกลายเป็นไม้ “เด่น” มากขึ้นในที่ซึ่งมีการรบกวนมากขึ้น

ป่าชนิดนี้มีไม้มีคุณค่าทางเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ไม้สัก มะค่าโมง ประดู่ ไม้แดง เป็นต้น

พื้นที่แห้ง (ป่าเต็งรัง)

บริเวณสันเขาที่โล่งแจ้งและสูงชันหันเข้าหาทิศใต้ ซึ่งในฤดูแล้งแทบจะไม่มีแหล่งน้ำใต้ดินและหน้าดินก็บางเกินไปที่จะอุ้มน้ำคงพบเพียงพืชที่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแห้งแล้งเท่านั้นจะอยู่รอดได้ สังคมพืชในบริเวณนี้ เรียกว่า ป่าเต็งรัง พบไม้เด่น 4 ชนิด คือ พลวง ยางเหียง เต็ง และรัง

โดยสภาพปกติตามธรรมชาติแล้ว การขยายตัวของป่าเต็งรังจะมีขอบเขตค่อนข้างจำกัด แต่เนื่องจากในช่วงหลายสหัสวรรษที่ผ่านมาการรบกวนเกิดขึ้นเป็นบริเวณกว้าง ผลก็คือการเกิดของป่าแบบนี้ขยายพื้นที่ออกไป ซึ่งในปัจจุบันเป็นป่าที่โดดเด่นของพื้นที่ระดับต่ำในส่วนใหญ่ของภาคเหนือ การเกิดไฟป่าทำให้สถานการณ์เช่นนี้คงที่ซึ่งมีผลทำให้พรรณไม้ชนิดที่ต้องการระดับความชื้นสูงตั้งตัวไม่ได้

พื้นที่ระหว่างกลาง (Intermediate areas) (800 - 1200 เมตร)

พื้นที่ระหว่างกลางสามารถจะรองรับไม้ยืนต้นทั้งชนิดที่พบในป่าระดับสูงและชนิดที่พบในป่าระดับต่ำ มักจะพบบริเวณที่มีทั้งสมาชิกวงศ์ก่อ และไม้ยืนต้นอยู่ใกล้ๆ กัน โดยทั่วไปแล้วพื้นที่ที่ถูกรบกวนมากกว่าจะมีสัดส่วนของพรรณไม้ที่พบในระดับต่ำสูงกว่าโดยเฉพาะพวก “ไม้ไผ่” ในพื้นที่รอยต่อระหว่างกลางและพื้นที่ขึ้นจะเกิดเป็นป่าแบบนี้ได้สูงสุดในระดับความสูงประมาณ 1,000 เมตร และสามารถจะพบได้ในที่มีความสูงระดับต่ำกว่าถ้าสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย ป่าที่หลากหลายชนิดมีลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกได้โดยมีเรือนยอดที่ใหญ่โตของยางป่าและเต็ง ซึ่งมักจะขึ้นเป็นกลุ่มหลายต้นอยู่ด้วยกัน ชนิดของไม้ต้นอื่นๆ ที่มักจะพบในป่าแบบนี้ เช่น คางคาก กระบก และพยอม ถึงแม้พรรณไม้ชนิดที่กล่าวมาจะพบในป่าแบบนี้ได้เช่นกัน แต่จะมีความหลากหลายสูงสุดเมื่ออยู่ในป่าเช่นนี้ ถ้ามีการรบกวนมากขึ้น ไม้ที่มีเรือนยอดอยู่ในระดับกลางจะถูก “ไม้ไผ่” เข้ามาแทนที่และกลายเป็นไม้เด่นขึ้นแทน

ป่าที่พื้นที่ระดับสูง (1,200 - 2,565 เมตร)

ความแตกต่างระหว่างป่าขึ้นและป่าแห้งในพื้นที่สูงจะมีความแตกต่างกันน้อยลง เนื่องจากมีความชื้นสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ลุ่มต่ำ ป่าขึ้นไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่ในบริเวณที่หุบเท่านั้น แต่อาจจะพบในสภาพแวดล้อมอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะบนเนินสูงและบนไหล่เขาที่หันตรงกับทิศเหนือที่ระดับความสูงเหนือ 1,800 เมตร ป่าที่เกิดตามธรรมชาติเป็นป่าดิบเขาขึ้นยกเว้น พื้นที่ส่วนที่เปิดโล่งมากๆ เข้าใจว่าในอดีตนั้นป่าดิบเขาขึ้นคงจะขยายพื้นที่ลงไปในพื้นที่ระดับความสูงต่ำกว่านี้ แต่ได้มีป่าที่แห้งกว่าค่อยๆ เข้ามาแทนที่ ไม้ใหญ่ที่สูงเด่นจะมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่ร้อยละ 100 เป็นไม้ไม่ผลัดใบ ไม่มีไม้ชนิดหนึ่งชนิดใดเป็นไม้เด่น ไม้ที่พบ ได้แก่ ก่วม มะนิยงน้ำ จันทร์ทอง คือ มะขามป้อมคง ไม้ที่อยู่ชั้นกลางมักจะประกอบด้วยที่เหนือจากระดับน้ำ 1,400 เมตร จะพบกุหลาบป่า (Rhododendron) เตยหิน หมากเอือก มะกั้งคง มือพระนารายณ์ เป็นต้น

พื้นที่แห้ง (ป่าสน-ป่าไม่ผลัดใบ)

ป่าแห้งในระดับสูงประกอบด้วยชนิดของพรรณไม้ยืนต้นน้อยชนิดที่สุด เมื่อเทียบกับป่าชนิดอื่นที่พบในภาคเหนือและมักจะมีไม้เด่นน้อยกว่า 10 ชนิด เรือนยอดที่ปกคลุมทั้งหมดเป็นไม้ไม่ผลัดใบ และค่อนข้างจะโปร่ง และเปิดมาก (ปกคลุมน้อยกว่า 5%) ไม้พุ่มมีอยู่กระจัดกระจาย

มากและส่วนหนึ่งเป็นไม้ยืนต้นแคระแกรน แทบจะไม่พบพวกไผ่และปาล์ม ยกเว้นพวกที่ทนต่อความแห้งแล้ง เช่น ปาล์มสิบสองปีนนา

ป่าสนมักจะเห็นเป็น 2 ชั้นชัดเจน เรือนยอดชั้นบนจะเป็นไม้สนทั้งหมด ไม้สนที่พบมากที่สุดที่ระดับสูงกว่า คือ สนสามใบ ต่ำกว่า 1,000 เมตร เป็นไม้สนสองใบ ณ ที่ระดับต่ำลงมา นี้ จะมีป่าระหว่างรอยต่อซึ่งประกอบด้วยไม้สน/ชนิดของไม้ป่าดิบแล้ง และชนิดไม้ป่าเต็งรัง ไม้เด่นคือ เต็งและสนสองใบ

ป่าบนพื้นที่หินปูน (Limestone Forests)

ป่าหินปูน เกิดขึ้นในพื้นที่หลายแห่งในภาคเหนือ นับจากพื้นที่เป็นหย่อมเล็กๆ ความยาวน้อยกว่า 100 เมตร จนกระทั่งเป็นพื้นที่กว้างขวางใหญ่โต เช่น ที่ดอยเชียงดาว จำนวนของต้นไม้มีไม้กี่ชนิด องค์ประกอบของพรรณไม้หลายชนิดจะพบในป่าแบบอื่นๆ ป่าหินปูนซึ่งเกิดในที่ระดับต่ำจะมีกลุ่มไม้ผลัดใบจำนวนมาก เนื่องจากการระเหิดของน้ำเป็นไปอย่างรวดเร็วบนชั้นหินเหล่านี้ ชนิดของพรรณไม้ยืนต้นจะมีความคล้ายคลึงมากกับชนิดที่พบในป่าผลัดใบ/ป่าไผ่

ลักษณะของป่าหินปูนที่น่าสนใจ คือจะประกอบด้วยช่องเล็กๆ ที่ลึกลงไป (Sink hole) ช่องลึกลงเหล่านี้จะให้ความชุ่มชื้นและร่มเงา ทำให้เกิดสภาพปราศจากไฟป่า และที่นี้เองจะเกื้อกูลให้ต้นไม้หลายๆ ชนิดเจริญงอกงาม ซึ่งโดยปกติแล้ว พรรณไม้เหล่านี้จะเกิดเฉพาะในป่าดิบที่ปราศจากการรบกวนเท่านั้น ตัวอย่างของสภาพทางธรณีที่แสดงลักษณะเช่นนี้ คือ บริเวณเชิงภูเขาดอยเชียงดาว (ไซมอน การ์ดเนอร์ และคณะ, 2543: 12 - 15)

ชื้น
MOIST

ป่าดิบบริเวณหุบเขา
gallery evergreen

ป่าขั้นที่สอง
secondary growth

ป่าดิบ/เบญจพรรณ
Evergreen/deciduous

เบญจพรรณ/ไผ่
Deciduous/bamboo

เต็ง รัง
Dry dipterocarp

แห้งแล้ง
DRY



ป่าระดับต่ำ
Lowland forests

ระดับความสูงจากน้ำทะเล 500-700 ม.
altitude 500-700 m.

- 1 *Stereospermum fimbriatum* (662)
- 2 *Sandoricum koetjape* (227)
- 3 *Trevesia palmata* (460)
- 4 *Dracontomelon dao* (310)
- 5 *Duabanga grandiflora* (452)
- 6 *Ficus racemosa* (784)
- 7 *Cratava magna* (40)
- 8 *Homonioia riparia* (725)
- 9 *Caryota mitis* (855)
- 10 *Salix tetrasperma* (8-42)
- 11 *Hopea odorata* (102)
- 12 *Tetrameles nudiflora* (453)
- 13 *Bischofia javanica* (701)
- 14 *Anogeissus acuminata* (405)
- 15 *Garcinia speciosa* (53)
- 16 *Knema furfuracea* (649)
- 17 *Mitrephora vandaeflora* (16)
- 18 *Mesua ferrea* (59)
- 19 *Xanthophyllum virens* (45)
- 20 *Meliosma simplicifolia* (287)
- 21 *Alstonia scholaris* (594)
- 22 *Toona microcarpa* (235)
- 23 *Acrocarpus traxinifolius* (332)
- 24 *Parkia leiophylla* (329)
- 25 *Baccaurea ramiflora* (700)
- 26 *Anthocephalus chinensis* (481)
- 27 *Croxyllum indicum* (626)
- 28 *Macaranga denticulata* (726)
- 29 *Bombax ceiba* (114)
- 30 *Musa sp.* (bananas)
- 31 *Broussonetia papyrifera* (754)
- 32 *Artocarpus lakoocha* (759)
- 33 *Pterocymbium macranthum* (132)
- 34 *Diospyros mollis* (559)
- 35 *Fernandoa adenophylla* (616)
- 36 *Iringia malayana* (208)
- 37 *Lagerstroemia tomentosa* (444)
- 38 *Semecarpus cochinchinensis* (302)
- 39 *Dipterocarpus costatus* (96)
- 40 *Mangifera caloneura* (293)
- 41 *Dipterocarpus turbinatus* (97)
- 42 *Gmelina arborea* (630)
- 43 *Cassia fistula* (341)
- 44 *Pterocarpus macrocarpus* (360)
- 45 *Atzelia xylocarpa* (333)
- 46 *Tectona grandis* (631)
- 47 *Dendrocalamus strictus*(bamboo)
- 48 *Lagerstroemia cochinchinensis* (446)
- 49 *Xylia xylocarpa* (328)
- 50 *Shorea roxburghii* (103)
- 51 *Terminalia mucronata* (392)
- 52 *Ficus sp.*
- 53 *Butea monosperma* (355)
- 54 *Schleichera oleosa* (269)
- 55 *Spondias pinnata* (307)
- 56 *Croton roxburghii* (715)
- 57 *Careya arborea* (435)
- 58 *Bombax anceps* (115)
- 59 *Cratxylum tomosum* (47)
- 60 *Millingtonia hortensis* (627)
- 61 *Dalbergia oliveri* (366)
- 62 *Gluta usitata* (301)
- 63 *Aporosa villosa* (697)
- 64 *Heterophragma sulfureum* (628)
- 65 *Dipterocarpus obtusifolius* (99)
- 66 *Strychnos nux-blanda* (607)
- 67 *Dipterocarpus tuberculatus* (100)
- 68 *Gardenia scotepensis* (505)
- 69 *Shorea obtusa* (106)
- 70 *Sterculia urena* (124)
- 71 *Quercus kerrii* (835)
- 72 *Shorea siamensis* (105)
- 73 *Pinus merkusii* (871)

ออกแบบและวาดภาพประกอบ โดย ม.ร.ว. สมนานสนธิ สวัสดิวัตน์
Designed & painted by M.R. Smansnid Svasti

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ป่าดิบชื้น
Moist evergreen

ป่าขั้นที่สอง
secondary growth

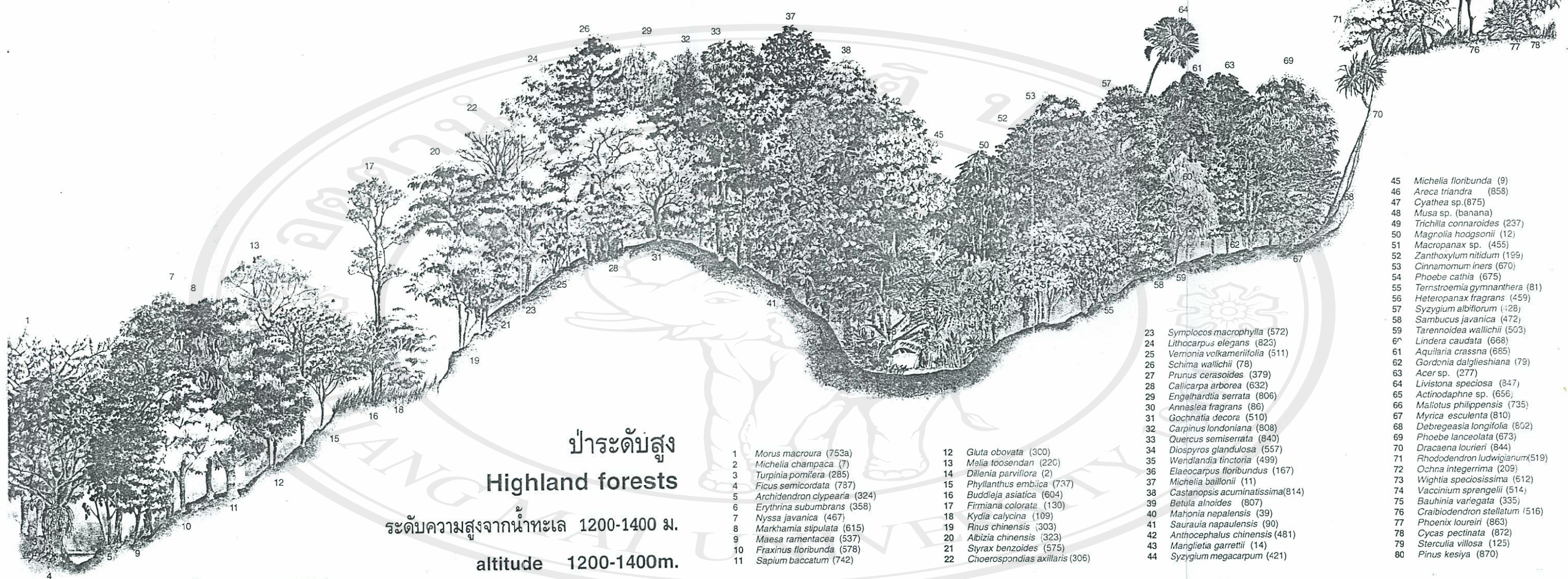
113

ป่าดิบเขา
Hill evergreen

บริเวณต้นน้ำ
headwater catchment

ป่าดิบเขาชื้น
Moist hill evergreen

ป่าดิบเขาแห้ง/ดง
Dry evergreen/pine



ป่าระดับสูง
Highland forests

ระดับความสูงจากน้ำทะเล 1200-1400 ม.
altitude 1200-1400m.

- | | | | |
|---------------------------------------|--|--|--|
| 1 <i>Morus macroura</i> (753a) | 12 <i>Gluta obovata</i> (300) | 23 <i>Symplocos macrophylla</i> (572) | 45 <i>Michelia floribunda</i> (9) |
| 2 <i>Michelia champaca</i> (7) | 13 <i>Melia toosendan</i> (220) | 24 <i>Lithocarpus elegans</i> (823) | 46 <i>Areca triandra</i> (858) |
| 3 <i>Turpinia pomifera</i> (285) | 14 <i>Dillenia parviflora</i> (2) | 25 <i>Vernonia volkameriifolia</i> (511) | 47 <i>Cyathea</i> sp. (875) |
| 4 <i>Ficus semicordata</i> (737) | 15 <i>Phyllanthus emblica</i> (737) | 26 <i>Schima wallichii</i> (78) | 48 <i>Musa</i> sp. (banana) |
| 5 <i>Archidendron clypearia</i> (324) | 16 <i>Buddleja asiatica</i> (604) | 27 <i>Prunus cerasoides</i> (379) | 49 <i>Trichilia connaroides</i> (237) |
| 6 <i>Erythrina subumbrans</i> (358) | 17 <i>Firmiana colorata</i> (130) | 28 <i>Callicarpa arborea</i> (632) | 50 <i>Magnolia hoogsonii</i> (12) |
| 7 <i>Nyssa javanica</i> (467) | 18 <i>Kydia calycina</i> (109) | 29 <i>Engelhardtia serrata</i> (806) | 51 <i>Macropanax</i> sp. (455) |
| 8 <i>Markhamia stipulata</i> (615) | 19 <i>Rhus chinensis</i> (303) | 30 <i>Anaslea fragrans</i> (86) | 52 <i>Zanthoxylum nitidum</i> (199) |
| 9 <i>Maesa ramentacea</i> (537) | 20 <i>Albizia chinensis</i> (323) | 31 <i>Gochnatia decora</i> (510) | 53 <i>Cinnamomum iners</i> (670) |
| 10 <i>Fraxinus floribunda</i> (578) | 21 <i>Syrax benzoides</i> (575) | 32 <i>Carpinus londoniana</i> (808) | 54 <i>Phoebe cathia</i> (675) |
| 11 <i>Sapium baccatum</i> (742) | 22 <i>Choerospondias axillaris</i> (306) | 33 <i>Quercus semiserrata</i> (840) | 55 <i>Ternstroemia gymnanthera</i> (81) |
| | | 34 <i>Diospyros glandulosa</i> (557) | 56 <i>Heteropanax fragrans</i> (459) |
| | | 35 <i>Wendlandia tinctoria</i> (499) | 57 <i>Syzygium albiflorum</i> (428) |
| | | 36 <i>Elaeocarpus floribundus</i> (167) | 58 <i>Sambucus javanica</i> (472) |
| | | 37 <i>Michelia baillonii</i> (11) | 59 <i>Tarennoidea wallichii</i> (503) |
| | | 38 <i>Castanopsis acuminatissima</i> (814) | 60 <i>Lindera caudata</i> (668) |
| | | 39 <i>Betula alnoides</i> (807) | 61 <i>Aquilaria crassna</i> (685) |
| | | 40 <i>Mahonia nepalensis</i> (39) | 62 <i>Gordonia dalglieshiana</i> (79) |
| | | 41 <i>Saurauia napaulensis</i> (90) | 63 <i>Acer</i> sp. (277) |
| | | 42 <i>Anthocephalus chinensis</i> (481) | 64 <i>Livistona speciosa</i> (847) |
| | | 43 <i>Manglietia garrettii</i> (14) | 65 <i>Actinodaphne</i> sp. (656) |
| | | 44 <i>Syzygium megacarpum</i> (421) | 66 <i>Mallotus philippensis</i> (735) |
| | | | 67 <i>Myrica esculenta</i> (810) |
| | | | 68 <i>Debregeasia longifolia</i> (602) |
| | | | 69 <i>Phoebe lanceolata</i> (673) |
| | | | 70 <i>Dracaena lourieri</i> (844) |
| | | | 71 <i>Rhododendron ludwigianum</i> (519) |
| | | | 72 <i>Ochna integerrima</i> (209) |
| | | | 73 <i>Wightia speciosissima</i> (612) |
| | | | 74 <i>Vaccinium sprengelii</i> (514) |
| | | | 75 <i>Bauhinia variegata</i> (335) |
| | | | 76 <i>Craibiodendron stellatum</i> (516) |
| | | | 77 <i>Phoenix loureiri</i> (863) |
| | | | 78 <i>Cycas pectinata</i> (872) |
| | | | 79 <i>Sterculia villosa</i> (125) |
| | | | 80 <i>Pinus kesiya</i> (870) |

ออกแบบและวาดภาพประกอบ โดย ม.ร.ว. สมานสนิท สวัสดิวัตน์
Designed & painted by M.R. Smansnid Svasti

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ชนิดของป่าเมืองไทย (Forest Types of Thailand)

สังคมป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen of Semi Evergreen Forest)

ป่าดงดิบของเมืองไทยพบกระจายตั้งแต่ตอนบนของทิวเขาถนนธงชัยจากจังหวัดชุมพรขึ้นมาทางเหนือ ปกคลุมลาดเขาทางทิศตะวันตกของทิวเขาตะนาวศรีไปจนถึงจังหวัดเชียงราย ส่วนทางทิศตะวันออกของประเทศปกคลุมตั้งแต่ทิวเขาภูพาน ต่อลงมาถึงทิวเขาบรรทัด ทิวเขาพนมดงรักลงไปจนถึงจังหวัดระยอง ขึ้นไปตามทิวเขาแดงพญาเย็น ทิวเขาเพชรบูรณ์จนถึงจังหวัดเลยและน่าน นอกจากนี้ยังพบในจังหวัดสกลนคร และทางเหนือของจังหวัดหนองคายเลียบลำน้ำโขงในส่วนที่ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ป่าดงดิบแล้งในส่วนนี้พบขึ้นสลับกับป่าไผ่และป่าผสมผลัดใบ

ป่าผสมผลัดใบ (Mixed Deciduous forest)

ป่าผสมผลัดใบส่วนใหญ่มักมีไผ่ที่ผลัดใบในช่วงฤดูแล้งขึ้นผสมอยู่กับไม้ระดับรองอื่นๆ ชนิดที่สำคัญที่ใช้เป็นไม้ค้ำนี้ได้ส่วนหนึ่ง คือ ชางคอย (*Dendrocalamus membranaceus*) ไผ่ชาง (*D. strictus*) ไผ่หก (*D. hamintonii*) ไผ่บง (*Bambusa nutans*) และไผ่บงดำ (*B. tulda*) ไผ่ไร่ (*Gigantochloa albociliata*) และไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis*) การจำแนกสังคมนี้จึงมักกระทำได้ชัดเจนทั้งจากการเดินสำรวจในฤดูแล้ง หรือจากภาพถ่ายทางอากาศ โดยเฉพาะในฤดูใบไม้เปลี่ยนสี ซึ่งใบไผ่มักให้สีเหลืองอ่อน

การกระจายของป่าชนิดนี้ในประเทศไทย ปรากฏตามธรรมชาติในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสาน ครอบคลุมไปถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตอนบน มีปรากฏที่ระดับความสูงตั้งแต่ 50 เมตร จากระดับน้ำทะเลขึ้นไปจนถึง 800 เมตร หรือมากกว่านี้ในบางจุด มีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 1,600 มิลลิเมตรต่อปี หรือน้อยกว่านี้ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1,200 - 1,400 มิลลิเมตรต่อปี การกระจายในแต่ละท้องถิ่นขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม ดังเช่น บนลาดเขาทางทิศตะวันตกของประเทศในภาคเหนือ มักจะพบที่ระดับความสูงต่ำกว่า 700 เมตรจากระดับน้ำทะเล แต่ด้านลาดทางทิศตะวันออกมักขึ้นไปสูงกว่านี้ บริเวณริมลำห้วยในบางพื้นที่มีสภาพชื้นมากอาจพบป่าไม่ผลัดใบเป็นแถบเล็กๆ และเหนือขึ้นไปเป็นป่าผสมผลัดใบที่มีไม้ไผ่ผสมอยู่

ในชั้นไม้พุ่ม และไม้ขนาดเล็กที่พบเห็นได้ทั่วไป มีความสูงประมาณ 2 - 5 เมตร ประกอบด้วย เปล้าหลวง (*Croton Oblongifolius*) คิ้ว คำแสดง ผ่าด้าม คำมอก ในป่าผสมผลัดใบมักมีไม้ไผ่ขึ้นผสมอยู่ในหลายพื้นที่ ส่วนใหญ่ก่อให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างไม้ชั้นรองกับไม้พุ่ม ชนิดที่พบบ่อยครั้ง ได้แก่ ไผ่ชางคอย ไผ่ชาง ไผ่หก ไผ่บง ไผ่บงดำ ไผ่ป่า ไผ่ไร่ และไผ่รวก เป็นต้น

ป่าผสมผลัดใบในระดับต่ำเป็นสังคมป่าผลัดใบที่ปรากฏส่วนใหญ่ในจังหวัดภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางส่วน ลักษณะโครงสร้างโดยทั่วไปมีสี่ชั้นเรือนยอด ชั้นบนสุดมัก มีความสูงเกินกว่า 30 เมตร ไม้เด่นในสังคม ได้แก่ ประดู่ แดง รกฟ้า สมอทิเบต พฤษภ มะกล่ำ ตัน ไม้ชั้นรอง ประกอบด้วย ไม้ที่คล้ายคลึงกับป่าผสมผลัดใบในระดับสูง ขึ้น แต่ไม่มีสัก ไม้ ปรากฏก่อนข้างหนาแน่นในหลายพื้นที่ ชนิดที่สำคัญได้แก่ ไม้ซาง (*Dendrocalamus strictus*) ไม้ ลำมะลอก (*D. longispathus*) ไม้บงดำ (*Bambusa tulda*) ไม้บง (*B. nutans*) ไม้ป่า (*B. arundinacea*) ไม้ไร่ (*Gigantochloa albociliata*) ไม้รวก (*Thyrsostachys*) และ ไม้ข้าวหลาม (*Cephalostachyum pergracile*)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายเกษมศักดิ์ อุ่นบ้าน
วัน เดือน ปีเกิด	21 มีนาคม 2502
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียน ศรีมาตย์เทวี อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย - สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพานพิทยาคม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย - สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงราย จังหวัดเชียงราย - สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงราย จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2527 - สำเร็จการศึกษา ศุภศาสตรบัณฑิต วิชาเอกอุตสาหกรรมศิลป์ สถาบันราชภัฏเชียงราย ปีการศึกษา 2540

ประวัติการทำงานปัจจุบัน

เจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน (จปส.) โครงการปาร์กน้ำ รักษ์แผ่นดิน เฉลิมพระเกียรติ
พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สังกัดหน่วยจัดการต้นน้ำที่ 33 (ทุ่งช้าง
2/1) อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน ส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
กรมป่าไม้